

Informacja Prezydenta Miasta Katowice dotycząca działań zapobiegających toksykomanii

Toksykomania określa się zjawisko świadomego narażania własnego organizmu na szkodliwe działanie różnych substancji o działaniu psychoaktywnym, mogącym prowadzić do uzależnienia od tych środków. Substancjami najbardziej rozpowszechnionymi, akceptowanymi społecznie są alkohol etylowy oraz leki (szczególnie z grupy barbituranów tzn. leki nasenne i uspokajające). Kolejną substancją bardzo popularną, chociaż nielegalną ale często lekceważoną pośród innych narkotyków, jest marihuana. Zjawiskiem najnowszym, ale szczególnie niebezpiecznym są tzw. dopalacze czyli wszelkiego rodzaju substancje o charakterze psychoaktywnym, kryjące się pod ekscytującymi nazwami i rozprowadzone pod szyldem materiałów kolekcjonerskich i „nie przeznaczonych do konsumpcji”.

Zapobieganie powyższym problemom, w tym na poziomie gminy, zostało określone w dwóch ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016r. poz. 487 z późn.zm.)
- 2) Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016r., poz. 224)

W związku z zadaniami określonymi w tych ustawach w Katowicach funkcjonują dwa programy uchwalane na dany rok kalendarzowy, są to:

- Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii

W obydwu tych programach uchwalanych przez Radę Miasta Katowice, szczególne miejsce zajmują działania zapobiegawcze skierowane do dzieci i młodzieży. Są one zróżnicowane, obejmują szeroką liczbę odbiorców i absorbują największą część budżetu obydwu tych programów.

Aktualna **klasyfikacja poziomów profilaktyki**, która obowiązująca w USA od 2003 roku, a w krajach Unii Europejskiej upowszechniana od 2005 roku (*wymienione poniżej poziomy profilaktyki są częścią modelu ochrony zdrowia psychicznego opracowanego przez P. Mrazek i J.Hagerty'ego*) :

Profilaktyka uniwersalna adresowana jest do całej niezdiagnozowanej populacji i jej podgrup. Jej celem jest redukcja czynników ryzyka, ograniczanie inicjacji w zakresie różnych zachowań ryzykownych i zapobieganie nowym przypadkom. Główne działania to dostarczanie wiedzy i uczenie najważniejszych umiejętności psychologicznych i społecznych, niezbędnych do zapobiegania problemom. Ponadto stwarzanie dzieciom i młodzieży warunków spędzania wolnego czasu w bezpiecznych i przyjaznych warunkach, wolnych od zagrożeń i sprzyjających rozwijaniu ich pasji i talentów.

Profilaktyka selektywna odnosi się do grup zwiększonego ryzyka, które z uwagi na szczególne warunki życiowe podlegają działaniu licznych czynników ryzyka i są bardziej zagrożone

występowaniem problemów i zaburzeń (np. dzieci alkoholików, dzieci z domów dziecka, dzieci przysposobione, uczniowie z problemami szkolnymi itp.) Jej celem jest opóźnianie inicjacji w zakresie różnych zachowań ryzykownych. Główne działania podobne są do działań w profilaktyce uniwersalnej, lecz uwzględniają specyfikę potrzeb i problemów³) danej podgrupy.

Profilaktyka wskazująca kierowana jest do tych jednostek z grup zwiększonego ryzyka, u których występują wczesne objawy dysfunkcji: różne niepokojące zachowania (np. częste wagary, okresowe upijanie się) i sygnały o pojawieniu się już poważniejszych problemów) związanych z zachowaniem (np. kłopoty z policją, w domu)

W profilaktyce prowadzonej na różnych poziomach (wymienionych powyżej) można **wykorzystywać kilka strategii:**

Strategie informacyjne: są to działania, których celem jest dostarczenie adekwatnych informacji na temat skutków zachowań ryzykownych i tym samym umożliwienie dokonywania racjonalnego wyboru.

Strategie edukacyjne: ich celem jest pomoc w rozwijaniu ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych (umiejętności nawiązywania kontaktów z ludźmi, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów, opieranie się naciskom otoczenie itp. U podstaw tych strategii leży przekonanie, że ludzie, nawet dysponujący odpowiednią wiedzą, podejmują zachowania ryzykowne z braku wielu umiejętności niezbędnych w życiu społecznym. Deficyt w zakresie kompetencji społecznych uniemożliwia im budowanie głębszych, satysfakcjonujących związków z ludźmi, powoduje ciągłą frustrację, uniemożliwiającą odnoszenie sukcesów. Szukają więc, chemicznych lub innych podpórek, żeby przetrwać.

Strategie alternatyw: mają na pom celu pomoc w zaspokojeniu ważnych potrzeb (np. sukcesu, przynależności) oraz osiągnięcie satysfakcji życiowej poprzez stawa rznie możliwości zaangażowania w działalność artystyczna, społeczną, sportową. U podstaw tych strategii leży założenie, że wielu ludzi nie ma możliwości zrealizowania swej potrzeb, podniesienia samooceny poprzez osiągnięcie sukcesów czy też rozwoju zainteresowań. Dotyczy to zwłaszcza dzieci i młodzieży zaniedbanej wychowawczo. Wśród motywów picia lub brania narkotyków znajduje się nuda. Działania alternatywne polegają właśnie na stwarzaniu alternatyw dla zachowań ryzykownych (coś zamiast picia, ćpania czy agresji). Są to miejsca oferujące atrakcyjne zajęcia: kluby sportowe, koła zainteresowań, teatry amatorskie itp.

Strategie interwencyjne: celem działań jest pomoc osobom mającym trudności w identyfikowaniu i rozwiązywaniu swoich problemów oraz wspierania w sytuacjach kryzysowych. Są to działania głębsze i bardziej zindywidualizowane.

Działania profilaktyczne realizowane w Katowicach

w ramach *Miejskiego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Program Przeciwdziałania Narkomanii*
oraz „*Programu współpracy miasta Katowice z organizacjami pozarządowymi*”

Nazwa programu	Poziom profilaktyki oraz rodzaj strategii	Charakterystyka programu wraz z informacją o ilości osób nim objętych w roku 2015 oraz w pierwszym półroczu 2016 roku	Koszt realizacji w 2015 roku	Środki zaplanowane na realizację w 2016 roku
Środowiskowe programy profilaktyczne w formie uczniowskich klubów sportowych	Profilaktyka uniwersalna Strategia alternatyw	Włączanie w zajęcia sportowe dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji np. materialnej, rodzinnej, wychowawczej. 2015r.: 42 uczniowskie kluby sportowe, 3.800 uczestników 2016r.: 35 uczniowskich klubów sportowych, 3.200 uczestników	799.436 zł	800.000zł
Środowiskowe Programy Profilaktyczne w formie zajęć pozalekcyjnych w szkołach	Profilaktyka uniwersalna oraz profilaktyka wskazująca (programy otwarte dla wszystkich dzieci z danej szkoły, ale w pierwszej kolejności zapraszane są	Programy w formie zajęć pozalekcyjnych z wykorzystaniem różnych form oddziaływań o charakterze sportowym, kulturalnym, zajęć wyrównawczych, w połączeniu z oddziaływaniami o charakterze psychologiczno-pedagogicznym i edukacyjno - informacyjnymi z zakresu profilaktyki uzależnień, adresowanych w pierwszej kolejności do dzieci zaniedbanych wychowawczo i mających na celu nawiązywanie współpracy z rodzicami, Realizowane przez współpracujące ze sobą instytucje (np. szkoły, terenowe punkty pomocy społecznej, uczniowskie kluby sportowe, organizacje pozarządowe, poradnie psychologiczno – pedagogiczne, koordynowane merytorycznie przez osobę	936.224 zł	968.341 zł

	<p>dzieci z różnymi deficytami i problemami</p> <p>strategia alternatyw i edukacyjna</p>	<p>wyznaczoną przez dyrektora szkoły, w której realizowany jest program;</p> <p>2015r.: programy w 52 szkołach, 6.822 uczestniczących dzieci, 19.787 godz. Zajęć 2016 r.: programy realizowane w 52 szkołach, w zajęciach uczestniczyło w I półroczu 4.481 dzieci, zrealizowano 11.646 godz. zajęć</p>		
<p>Świetlice specjalistyczne i Specjalistyczne Kluby dla Młodzieży</p>	<p>profilaktyka selektywna i wskazująca</p> <p>strategia alternatyw i edukacyjna</p>	<p>Świetlice adresują swoją pomoc do dzieci i młodzieży w wieku 3-16 lat, a Kluby Młodzieżowe dla młodzieży od 13 do 18 roku życia. Uczęszczający wywodzą się z rodzin kwalifikujących się do pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w szczególności z rodzin ubogich, rozbitych, niepełnych, niezaradnych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym lub uzależnieniami.</p> <p>Mają one na celu utrzymanie dziecka w jego naturalnym środowisku poprzez wsparcie funkcji opiekuńczych rodziny. W zakresie potrzeb bytowych zgodnie ze standardem usług obejmują zadania takie jak: pobyt dzieci w placówkach w godzinach popołudniowych, zapewniając wychowankom w tym czasie poczucie bezpieczeństwa i właściwe warunki do odpoczynku, życia społecznego i nauki przez 5 dni w tygodniu; wyżywienie składające się z dwóch posiłków dziennie.</p> <p>Głównym celem powyższych oddziaływań jest efektywne przygotowanie dziecka do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu m. in. poprzez nabycie praktycznych umiejętności życiowych i społecznych przy jednoczesnym wsparciu rodziny w formie pracy socjalnej oraz poradnictwa psychologiczno – pedagogicznego. W placówkach specjalistycznych realizowane są zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne oraz indywidualne programy korekcyjne dla wychowanków.</p> <p>W 2015 roku łącznie 17 placówek, do których uczęszczało 668 dzieci W 2016 roku: jak wyżej</p>	3.815.587 zł	3.864.754 zł

Placówki opiekuńcze		Zapewniają opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego. W 2015 roku łącznie 7 placówek (4 świetlice, 1 ognisko wychowawcze, 2 koła zainteresowań) do których uczęszczało 394 dzieci W 2016r.: 4 świetlice, 2 koła zainteresowań, do których uczęszcza 379 dzieci	585.318 zł	554.650 zł
Praca podwórkowa prowadzona przez wychowawcę		W 2015 roku łącznie 2 tego typu formy opieki z której skorzystało około 500 dzieci W 2016 r.: 3 placówki, z których korzysta około 550 dzieci	120.000 zł	150.668 zł
Programy profilaktyczne „Marihuana – prawdy i mity” „Dopalaczom stop” (od 2016 roku zmiana nazwy programu na „Smak życia – debata o dopalaczach”) *	Profilaktyka uniwersalna Strategia informacyjna i edukacyjna	Programy dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej Interaktywne zajęcia prowadzone przez wykwalifikowanych profilaktyków, jedna edycja programu to 45 minut z klasą szkolną 2015r. 295 edycji programów, w których uczestniczyło łącznie 7.595 uczniów 2016r.: 143 edycje programów, w których uczestniczyło łącznie 3.727 uczniów	33.500 zł	29.700 zł
Program „Narkotyki i nastolatki” *	Profilaktyka uniwersalna Strategia informacyjna	Program dla rodziców, realizowany podczas wywiadówek 2015r.: 20 edycji programu, w których łącznie uczestniczyło 1.103 rodziców 2016r.: 14 edycji programu, w których łącznie uczestniczyło 795 rodziców	4.000 zł	4.000 zł

Program „Archipelag skarbów” *	Profilaktyka uniwersalna Strategia informacyjna i edukacyjna	Program interaktywny dla dużej grupy (do 150 osób) gimnazjalistów realizowany przez 10 godzin, w trakcie dwóch dni, przez zespół profilaktyków Program obejmuje kilka problemów pojawiających się w trakcie dorastania: agresję, seksualność, zauroczenie oraz sięganie po środki psychoaktywne 3 edycje programu, w których łącznie uczestniczyło 342 uczniów	14.500 zł	30.000 zł
Program „Korekta” *	Profilaktyka uniwersalna Strategia inform. i edukacyjna	Program dla ostatnich klas uczniów szkół ponadgimnazjalnych dotyczący wzmocnienia decyzji o abstynencji lub zmniejszenia ilości wypijanego alkoholu 2015r.: 30 edycji programu, w których łącznie uczestniczyło 719 uczniów 2016r.: 10 edycji programy, w których łącznie uczestniczyło 195 uczniów	9.000 zł	9.000 zł

*Spotkanie z uczniami (lub rodzicami) zakończone zaproszeniem i udostępnieniem uczestnikom ulotek z kontaktem do realizatorów, w celu uzyskania ewentualnego uzyskania dalszej pomocy”